

Arven efter Dan Turèll

Alle kender Dan Turèll: Medievampyren i læderjakke med sort neglelak og ring i øret. Men Turèll var meget andet. Her 10 år efter hans død står hans forfatterskab stærkere end nogensinde. Bruun Rasmussen Bogauktioner har påtaget sig opgaven at formidle arven efter Dan Turèll og afholder en specialauktion onsdag d. 3. december 2003. Det bliver en af de vigtigste auktioner i nyere tids dansk litteratur- og kulturhistorie, hvor alle Dan Turèlls efterladenskaber kommer under hammeren.

Af Sebastian Hauge Lerche

I år er det 10 år siden, at Danmarks store digter Dan Turèll (1946-1993) døde af kræft, kun 47 år gammel. I den brede offentlighed var Dan Turèll kendt for sit aparte look og ofte provokerende optræden. Klædt i sort læderjakke, med blød hat, sortlake-rede negle, ring i øret og kronraget isse, gjorde han med egne ord sig

selv til en happening. Efter 40 bøger, som alle havde bevæget sig inden for den eksperimenterende avantgarde (med tekstsammenklip, flydende strøm af bevidsthedsregistreringer, mediemontager, taledigte mv.) slog han pludselig igennem som klumme-, memoire- og kriminalforfatter. Turèll blev hele Danmarks folkekære "Onkel Danny" og mediernes darling number one. Måske dette var grunden til, at han aldrig fik nogen egentlig akademisk anerkendelse. Hvem turde give en litterær pris til en selvscenesættende Ekstra Blads-skribent, der oven i købet skrev kriminalromaner og røg tjald!

Dan Turèll var imidlertid ikke bare et hurtigt overstået mediefænomen. Dan Turèll skabte et forfatterskab, der i originalitet og omfang ikke ligner meget andet i dansk litteratur, og som samtidig er ét af de mest solgte og læste fra perioden. Her 10 år efter hans død blomstrer interessen for hans forfatterskab i en sådan grad, at arven efter Dan Turèll fortjener fuld opmærksomhed.

Forfatteren og samfundsrevseren

Dan Turèll var som forfatter en stor fornyer af dansk litteratur, med en formidabel evne til, som de amerikanske beat-forfattere, at gøre talesproget til poesi. På en række områder var og er hans indflydelse på yngre forfattere betydelig. Dan Turèll var selv allerede på et tidligt tidspunkt bevidst om sin betydning som forfatter: "Jeg vil sgu nok påstå, at blandt andet i kraft af hvad Peter Laugesen og jeg har gjort er forfatterkoden i dag en lidt anden end den var for ti år siden. Den er blevet flyttet et stykke på dansk grund. En udvidelse der nok – i det små – svarer til den Burroughs og Ginsberg udvirkede på amerikansk grund."

Dan Turèll forstod mere end nogen anden dansk forfatter i sin samtid betydningen af mediernes virkning og det at eje og pleje et image: "Enhver PR har værdi, og det beror selvfølgelig på gentagelseeffekten [...] Og på den måde bliver al PR før eller senere i en vis forstand god PR. Fordi det understreger at man er der." Sammen med den sorte neglelak blev læderjakken og den sorte hat faste bestanddele af Turèlls image.

Turèll

"At skrive som han gjorde det, så fedt svingende og forskelligt på samme dybe melankoli, så enestående og fælles, så højt og skævt og banalt, kræver en meget stor viden af den slags, man selv samler til sig med årene. Det kan ikke gøres på andre måder."

Peter Laugesen

Men Dan Turèll spillede også en overordentlig vigtig rolle som debattør og samfundsrevser. Sammenligningen med en figur som Poul Henningsen ligger ikke fjern, hvilket det heller ikke gjorde for Turèll selv. Når Turèll blev angrebet af venstrefløjen for ikke at deltage i den kulturelle og politiske debat i

"Føler mig pludselig ifølge papirerne 47 år gammel for første gang transparent ja, sporløs"

Fra Dan Turèlls sidste digtsamling Tja-a cha-cha (1993). De 10 år, der er gået siden digterens død har vist, at han i allerhøjeste grad har sat sig dybe spor i dansk litteratur- og kulturhistorie.

nogle mere seriøse medier end Ekstra Bladet, kunne han finde på at henvise til PH: "Jeg driver sgu mere socialistisk kulturpolitik fordi jeg f.eks. skriver i Ekstra Bladet. Dét er kulturpolitik – i samme forstand som Poul Henningsens, fordi det er noget der direkte griber ind i hvor folk er." Dan Turèll kom ud til det store publikum både via Ekstra Bladet, men også via sine klummer i dagbladet Politiken, som han, under overskriften I byen, skrev over 15 år fra 1978 og indtil sin død. Turèll var således aktiv i

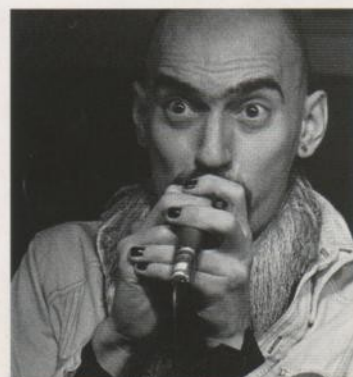
debatten og fik en række engagementer også i radio og på TV, hvor han kunne optræde med sine tekster. Dermed kunne han til de stuerene kulturpaver frækt replicere "Kulturpolitik er ikke noget man snakker,

Facts om Dan Turèll

Dan Turèll blev født på Frederiksberg d. 19. marts 1946. I Kraks Blå Bog findes følgende selvbiografi: "Ingen uddannelse; virket som bl.a. tæppeklipper, markiseopsætter, cykelbud, korrekturlæser, stanseriarbejder, vognvasker, postbud og altmuligmand i erhvervslivet; freelanceforfatter og medarbejder fra 1970; tillige medarbejder ved Politiken og Ekstra Bladet samt radio og tv; sangskriver, foredragsholder og musiker, alene og med bandet Sølvstjernerne."

Dan Turèll udgav henimod 100 titler i tidsrummet 1969-93, foruden to lp'er og utallige artikler. To af hovedværkerne er "Sekvens af Manjana" (1973) og "Karma Cowboy" (1974). Efter en stribe udgivelser, som kun slog Turèlls navn fast i litterære subkulturelle kredse, fik forfatteren sit første folkelige gennembrud med erindringsbogen "Vangede Billeder" (1975). Herefter fik karrieren fart, især med "I byen"-artiklerne, skrevet for Politiken, som virkelig gav Dan Turèll en stor læserkreds, samt naturligvis Mordserien, hvoraf den første (af i alt 12 bind), "Mord i Mørket", udkom i 1981 og få år efter blev filmatiseret af Erik Balling. Mordserien er i dag udkommet i flere udgaver og oversat til en række sprog. Dan Turèll døde den 15. oktober 1993, som poetisk nok var den dato, han hvert år fejrede som dagen, hvor han bestemte sig til at blive forfatter.

Turèll er begravet på Assistens Kirkegård i København, hvor også andre af dansk litteraturs store navne ligger begravet, bl.a. H.C. Andersen, Søren Kierkegaard, Martin Andersen Nexø og Hans Scherfig.

det er noget man lever". – Dan Turèll blev en kendt og meget markant skikkelse i det kulturelle miljø, som man enten elskede eller hadede.

Kulturkløften

I det hele taget blev det om nogen Dan Turèll, der i de politiske halvfjerdserne turde udfordre skellet mellem massekultur og finkultur. Det traditionelle kunstbegreb blev gang på gang vendt på hovedet med Turèlls provokerende udtalelser.

"Hvis det er kunst når tre balletdansere fiser rundt inde på Det Kongelige, så er det sgu meget svært at benægte at det kan være kunst hvis nogle af pigerne nede på Comet Bar spjætter med benene."

Dan Turèll

Dan Turèll var som mange af sin generation en del af studenteroprøret, men han var ikke engageret i den politiske del. Han havde flere år forinden flirtet med SF, men

Barberstolen stod i Turèlls arbejdsværelse og blev, som Peder Bundgaard har beskrevet det, brugt af de få æresgæster, som Turèll lod komme ind i sit allerhelligste. Efter Turèlls død har barberstolen været udstillet på Assistens Kirkegård, hvor forfatteren er begravet. Nu kommer den til salg på auktionen.

Ét af Dan Turélls store forbilleder var den amerikanske digter Allen Ginsberg (f. 1926), hvis digtsamling "Howl and Other Poems" (1956) var et af de vigtigste litterære bidrag fra The Beat Generation. Turéll fik på et tidspunkt lejlighed til at møde Ginsberg (ligesom han også mødte Burroughs og Lou Reed), som efterfølgende dedikerede én af sine spoken art singler til Dan Turéll.

var blevet "træt af færdige meninger". Turéll var langt mere interesseret i de nye livsformer, som studenteroprøret førte med sig. Lynhurtigt blev han eksponent for alt, hvad der i 1970'erne var moderne at frigøre: Moralbegreberne, musikken, stofferne og samlivet. Også kunsten og litteraturen skulle frigøres fra højtideligheden og traditionen. Én af Turélls indgangsvinkler til at frigøre sproget og gøre det mere levende, var musikken. Dan Turélls musikalske inspirationskilder viser sig i hans omfattende plade- og kassettebåndsamling. Vigtige navne er her bl.a. Bob Dylan, David Bowie, Chuck Berry, Lou Reed, Velvet Underground, Pink Floyd og Grateful

Dead. Desuden en række jazz-musikere som Thelonious Monk, Sonny Rollins, John Coltrane og Charlie Parker.

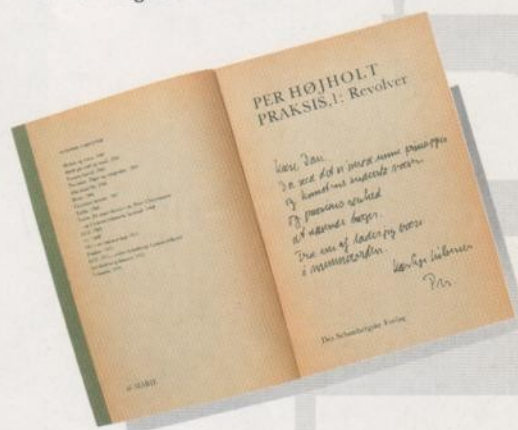
Modsat venstreorienterede intellektuelle, som kørte skræmmekampagne mod USA's underholdningsindustri, gik Turéll til kamp for den amerikanske massekultur og blev en fremragende formidler af Walt Disney & Carl Barks, Andy Warhol & popkulturen, Marvel Comics, Asterix, Lucky Luke, og hele den Hollywood'ske filmindustri. Turéll elskede horrorgenrens Bela Lugosi og Boris Karlof, kriminalgenrens Humphrey Bogart, samt komikkens Gøg & Gokke, W.C. Fields, Marx Brothers og Charlie Chaplin.

Turélls aktive skriverier og performances prægede en hel generation og fik stor betydning for 1980'ernes kulturelle formsprog. Dan Turéll blev en kultfigur og fik sågar en café i København opkaldt efter sig. Den åbnede i 1977 i Store Regnegade som Café Dan Turéll og blev hurtigt et in-sted.

Dan Turélls bibliotek

I starten af 1980'erne begyndte Dan Turéll at vinde stor popularitet med sine humoristiske kriminalromaner, som for første gang i dansk

kriminallitteratur sætter personskildringen som det centrale, stærkt inspireret af den franske kriminalforfatter Georges Simenon. De efterladte originalmanuskripter til flere af disse romaner fortæller i rettelser og opsætning meget om, hvordan Dan Turéll arbejdede. En særlig yndet teknik var cut up (tekstsammenklip), en måde at arbejde på, som Turéll bl.a. havde lært af den amerikanske forfatter William S. Burroughs. Teknikken

Per Højholt var, sammen med bl.a. Peter Laugesen og Henrik Nordbrandt, én af de mange danske digterkolleger, som Dan Turéll respekterede og plejede omgang med. En række af disse forfatteres bøger er således forsynet med ofte varme dedikationer til Turéll.

gik kort og godt ud på at klippe tekster ud af forskellige sammenhænge fra egne og andres værker, for derefter at sætte dem sammen til nye betydninger. En række af de bøger, som Dan Turéll havde ståen-

fortsættes næste side

Dan Turéll skrev aldrig noget på computer. Han sværgede til sin gode IBM skrivemaskine, hvorfra de fleste af hans værker har set dagens lys.

I lejligheden på Alhambravej 1 i København havde Dan Turèll indrettet toilettet med et stort kriminalbibliotek. Her stod alle de forfattere, som Turèll dyrkede og forelsket havde skrevet om, bl.a. i bogen "Sort Film. En privat dagbog omkring kriminalgenren" (1984).

de i sit arbejdsværelse, er blevet anvendt i en sådan sammenhæng. Flere værker er indstregt ved afsnit, som kan findes gen- eller "nybrugt" forskellige steder i forfatterens bibliotek. Biblioteket, som stod på Alhambravej 1 i København, udgør langt over 2000 bind og giver et interessant indblik i Dan Turèlls litterære inspirationskilder. Der er bemærkelsesværdigt lidt dansk litteratur, lige bortset fra enkelte yndlingsforfattere som Herman Bang, Ingemann, Soya, Gustav Wied og den i dag næsten glemte Otto Rung. Det er de amerikanske beat-digtere, der fylder

mest: Jack Kerouac, Lawrence Ferlinghetti, Allen Ginsberg, Gregory Corso, William S. Burroughs m.fl., foruden klassiske modernister som T.S. Eliot og Ezra Pound, samt alle kriminallitteraturens store navne som Georges Simenon, Raymond Chandler, Dashiell Hammett, Ellery Queen og Erle Stanley Gardner. Via biblioteket kommer vi bag mediemennesket, helt ned i skriveprocessen og de tidlige inspirationer.

"For hver én der nogen sinde får læst et digt af mig er der tusind der véd at jeg findes fordi de véd jeg bruger sort neglelak. Og netop af dén grund er der hundrede andre der vil finde på at læse mig."

Dan Turèll

På auktionen udbydes også Dan Turèlls centrale kalenderbøger fra Mayland, som forfatteren benyttede i perioden 1975-1993. Over flere tusind sider kan læseren heri følge med i Turèlls ofte stramt komponerede planer for sine udgivelser, læsning, engagementer og litterære aktiviteter.

Litteraturhistoriske optegnelser

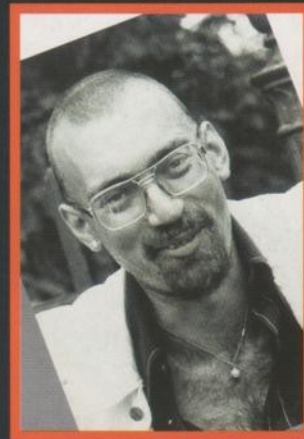
Blandt de mange personlige breve, dokumenter og manuskripter, som kommer under hammeren, findes også de vigtige kalenderbøger, hvori Dan Turèll over en periode på knap 20 år noterede alle sine aftaler, udgivelsesplaner osv. Sidste år fik Lars Movin og Steen Møller Rasmussen tilladelse til at redigere og offentliggøre et lille uddrag på ca. 40 sider fra disse kalenderbøger. I efterskriften til deres udgivelse ("Good-bye to all that!", 2002) hedder det bl.a.: "Dan Turèll skrev ikke dagbog i traditionel forstand. Dertil var grænsen mellem døgnets mere eller mindre konstant flydende skrift og det officielle forfatterskab for spinkel. Men han holdt styr på tiden, aftalerne og ambitionerne i de rummelige spiralkalendere fra Mayland, som fra midten af halvfjerdserne blev trofaste ledsagere og ankerpunkter i et turbulent liv. [...] Det hele kom ud i de officielle bøger, overgrunds såvel som undergrunds. Resten – notater og kladder – blev omhyggeligt destrueret ved et lille ritual efter hver afsluttet opgave. Tilbage ligger stakken af kalenderbøger som et vidnesbyrd fra et liv i skriftens tjeneste."

Kalenderbøgerne er aldrig blevet udgivet i deres helhed. En udgivelse af samtlige optegnelser ville dog næppe ligge helt fjernt fra Dan Turèlls egne ønsker. Allerede tilbage i 1977 lod han litteraturanmelderen René Højris gengive et par sider fra én af notesbøgerne i interviewbogen "Dan Turèll – samtale og intro-

fortsættes side 10

"Ved vinduet stod det gamle skrivebord med den undværlige IBM 82. Så var der den vakkellorne stol og en usikker, grøn arbejdslampe. På den modsatte side af skrivebordet var en stol, hvor man kunne sidde, når man var i audiens [...]. På skabet stod Gilbert, lidt anløben i fjerpragten, og til høje side stod en antikveret barbérstol. Æresgæster fik lov at sidde i barbérstolen. Fra den havde man udsigt til den modsatte væg med ghettoblasteren, reolen med kassettebånd, jalousiskabet med fortrolige dokumenter og ved siden af stereoanlægget [...]. Ud fra væggen ragede en enorm glasdisk, som kunne have stået i Damernes Magasin hos Mads Skjern i Korsbæk. Nu var den lagerplads for Dans egne bøger samt diverse musikinstrumenter: en trompet, to saxofoner, et signalhorn [...]. Den sidste væg (med indgangen) var én stor reol fra gulv til loft, pakket med (brugte) bøger af Allen Ginsberg, Jack Kerouac, William S. Burroughs, Graham Greene, Dashiell Hammett, Mark Twain, Timothy Leary, Carl Barks, Georges Simenon, T.S. Eliot, Raymond Chandler, Ezra Pound m.fl. Kassettebåndene var musik til arbejdet og var hjemmelavede optagelser af Jan Kaspersen, Ornette Coleman, Bob Dylan, Charlie Parker, Lou Reed, Pink Floyd, Merle Haggard, Thelonious Monk, Gustav Winckler, Eric Satie, Frelsens Hær, Grateful Dead m.m. På væggene hang plakater af Buddha, Bela Lugosi, Humphrey Bogart, Thelonious Monk, Dracula [...]. Der var også et maleri af Torben Ulrich, et af hans tennisboldmalerier. Med tiden blev Dan mere og mere glad for moderne kunst, og de øvrige rum i lejligheden bugnede af nyere danske værker, især af vennerne Jens Birkemose og Peter Hentze. I arbejdsværelset eller kontoret skrev Dan sine bøger side op og side ned, år ud og år ind. Altid produktiv, altid pligttopfyldende."

Denne beskrivelse (gengivet af Peder Bundgaard i "Superdan", 1995, s. 228-229) af Turélls arbejdsværelse gennemgår i hovedtræk en stor del af de effekter, som kommer under hammeren d. 3. december.